

Із великим зацікавленням та захопленням прочитав я звідомлення про конкретні заходи встановлення катедри чи навіть інституту українських студій у Гарвардському Університеті.

Я думаю, що українське громадянство, як і я, прийняло цю вістку із радістю та повним зрозумінням використання доброї нагоди для української справи. Як загально відомо, Гарвардський університет це перша кузня знання і світогляду для американських політиків, дипломатів і інших впливових людей. Встановити наш український інститут в самому центрі американської науки, це було б третє (пам'ятник Шевченку у Вашингтоні, СКВУ) досягнення нашої політичної еміграції тут в Америці. На це наше свідоме громадянство не буде жалити гроша, бо знає, що це добра інвестиція для нашої української справи на ближчу і дальшу мету.

Більші речі потребують більшої праці і жертви і на це нас вже стати.

Тому скромно, але конкретно пропоную звернутися до бувших жертводавців-ме-
(Закінчення на стор. 3-ій)

СВОВОДА

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Ass'n, Inc. at 81-83 Grand St., Jersey City, N.J. 07303

Second Class Postage paid at the Post Office of Jersey City, N.J. Accepted for mailing at special rate of postage provided for by Section 1130 of Act of October 3, 1917 — authorized July 31, 1918.

Subscription Rates: One year \$12.00; six months \$6.25; three months \$3.25. Jersey City & Foreign Rates: One year \$14.00; six months \$7.50; three months \$4.00. For UNA members monthly 65¢.

P.O. Box 346

Jersey City, N.J. 07303

Українські студії в Гарварді

Саме в той день 22-го січня, коли українці у вільному світі являють, а український народ на рідній, не своїй землі під ворожою окупацією в глибині своєї душі згадували Золотий Ювілей перемоги Української Правди проголошення державної незалежності і суверенності Української Народної Республіки, стався велика подія: передовий Гарвардський Університет формально прийняв пропозицію Фонду Катедри Українознавства встановити в своїй системі Інститут Українських Студій із катедрами української історії, літератури й української мови.

Очевидно, що в цій справі, як і в кожній у вільному суспільстві, думки можуть бути поділені. Але що б ми не говорили, як би ми не міркували, важливість і значення українських студій в Гарварді не можна перецінити. На іншому місці подаємо голоси людей, які вважають, що українські студії в Гарварді, після встановлення пам'ятника Тарасові Шевченкові у Вашингтоні та відбуття недавно в Нью-Йорку першого Світового Конгресу Вільних Українців, є черговим найбільшим досягненням українців у вільному світі. Істина цього твердження більше, як наявна. Нарід наш може складати гекатомби жертв крові і умирати в обороні своєї волі і незалежності, може мати чудову культуру і велику історію, але все це залишиться невідомими скрижалями на дні моря, якщо це все не буде показане світові. Хто ж краще може послужити для виявлення і утвердження цієї правди в широкому світі, як не найбільш престижний Гарвардський Університет?

Після церемонії, що відбулася в тому університеті 22-го січня 1967 року, справа українських студій в Гарварді вже перерішена, з однією тільки передумовою: якщо українці складуть відповідні фонди, щоб забезпечити нормальну працю катедри й інституту українських студій. В цій справі й підписуємо на іншому місці в цьому числі заклик та деякі голоси.

Масою глибоку віру і тверде переконання, що наша Громада, як завжди, ширим серцем відгукнується на заклик підтримати добру справу. А справа, в якій тепер звертається до Громади Фонд Катедри Українознавства, є одна з найважливіших і найбільших, на які ми сьогодні можемо спроможитись. Своїми пожертвами на фонд українських студій в Гарвардському університеті збудуємо живий і найтриваліший пам'ятник тій Українській Правді — українській державній незалежності і суверенності. В 50-річчя якої ці студії були в Гарварді формально встановлені.

Неспокійний рік виборів

Поруч із загостренням партійно-політичних суперечок, логічним і зрозумілим у кожних краєвих виборах, зовнішні вороги Америки та доморослі противники телевізійного Уряду, спільно чи окремо приготували нові заворушення власне у зв'язку з виборами. Вже, під час перебування минулого року в столиці Куби Гавани одного з лідерів „чорної сили“ Майкела Кармайкла, заповідуючи „переселення на американський терен В'єтнамської війни“ — на літо 1968 року. Мурицький актор Дик Гретторі вислав президентів Джансонів „ультиматум“, що коли міська рада в Шикаго і губернатор стеїту Флінні не виконають мурицьких вимог, то конвенція Демократичної партії, скликана до Шикаго на 26 серпня ц. р., „не відбудеться“. Д-р Б. Спок, що його судитимуть за підбурювання юнаків, щоб вони відмовилися служити у війську, погрожує, що під час цієї конвенції на вулиці Шикаго вийде мільйон демонстрантів.

Подібні погрози склали й інші речники „чорної сили“ та їхні спільники з-посеред білої „лівої“ радикальної опозиції. Якщо виявиться, що найбільші шанси стати кандидатом Республіканської партії матиме політик, який в принципі підтримує війну проти комуністів у В'єтнамі, як ось кол. віце-президент Річард Ніксон чи каліфорнійський губернатор Роналд Ріген, то ті самі русії анархії в Америці погрожують і супроти конвенції Республіканської партії, яку скликано на 5 серпня до Маямі Біч на Флориді.

Очевидно, що масові заворушення під час виборчих конвенцій дискредитували б Америку, що йде по лінії бажань і інтересів Москви й Пейпінгу. Тому не може бути сумнівів, що ті закордонні центри міжнародного підтримки руху співдіяють з очокими вчиняти влітку цього року, в місяцях липні - серпні, під час найбільшого розпалу передвиборчої кампанії й під час самих партійних конвенцій такі заворушення, що їх треба буде знову приборкувати змобілізованою національною гвардією. У психологічній реакції — ці заворушення можуть спричинитися до вибору такого президента, який дасть найбільші гарантії, що боротьба проти анархічних елементів буде поведена з більшою енергією, як була дотепер.

Громадянської війни в Америці, як її хочуть кармайкли, напевне не буде. Але й не буде спокою.

Натанас Феденко

ОКРАДЕНА, ЗБУДЖЕНА В ОГНІ...

(2)

Слабкість українства в містах показала вільні вибори до органів місцевого самоврядування влітку 1917 р. — „громадських дум“. У великих і навіть малих містах українські партії мали незначне число представників у демократичних „думах“. В Одесі на 120 виборчих членів думи українців було 5, у Катеринославі (тепер Дніпропетровське) на 110 радних українських представників було 11, у Києві українці мали 25 мандатів із загального числа 125 місцевих радників. У виборках до губернських органів самоврядування („земств“) перемогу мали українські партії.

Це ще не свідчило про справжню національну свідомість українського селянства в той час, для якого голова Центральної Ради М. Грушевський написав тоді книжечку: „Хто такі українці і чого вони хочуть?“. Українські партії в своїй пропаганді звертали увагу на місцевий патріотизм, казали селянам, щоб вибирали своїх, тутешніх людей, а не зайд. І ця пропаганда мала успіх.

В обставинах світової війни, що відбувалася теж на території України, провідники українського революційного парламенту — Центральної Ради — були обмежені в своїй діяльності присутністю мільйонів кармись російського війська в Україні. Загрози „розігнати Центральну Раду“, що виходили збоку російських націоналістів, були зовсім реальні, хоч Центральна Рада ставила на початку тільки скромне домагання — автономії України в межах зрештою Російської федеративної Республіки. У своїй політиці Центральна Рада мусіла оглядатися також і на небезпеку, яка грозилась Україні від центральної влади держав, що були в війні з Росією.

Михайло Грушевський й інші добре знали політичні плани Берліну й Відня і не вірили, що перемога цих консервативних, керованих шляхетських держав, могла б принести свободу Україні. Він розумів, що Україна, ставши васалом Центральних Держав, втратила б надію на завершення суспільно-економічних реформ, в першу чергу земельної реформи на користь нашого селянства.

Тільки поступовий демократичний розвиток українського народу, в спілці з іншими народами Російської республіки, міг би гарантувати здійснення реформ політичних, соціальних і культурних. Це було переконання провідників Центральної Ради та керівників політики інших народів тодішньої Російської держави.

Поступово удалося провідникам Центральної Ради налагодити співпрацю з політичними організаціями національних меншостей в Україні: жидівськими, російськими і польськими. Вони прийшли до переконан-

ня, що українські домагання національної автономії, територіальної автономії, націоналістичної політично та морально оправдані.

III Універсалом 20 листопада 1917 р. проголошено створення Української Народної Республіки, і цей акт був підтриманий усіма членами Центральної Ради. План її провідників був такий: порозумітися з усіма народами колишньої Російської імперії, що створили автономні органи на своїх територіях, і організувати новий уряд Федеральної Російської Республіки на демократичних основах. Уряд України не визнає захоплення влади в Росії більшовицькою партією.

Українська людина взяла участь у виборах до Всеросійських Установчих Зборів у кінці листопада 1917 р., і українські соціалістичні партії мали в цих виборах велику перемогу. Одночасно уряд України підготував вибори до Українських Установчих Зборів. Відрізняло, що уряд Леніна, зазнавши поразки у виборах до Всеросійських Установчих Зборів в Росії, в Україні та в інших країнах, не встогі проти виразної волі народних мас. Українська Центральна Рада готувала проект широкіх політичних і соціальних реформ, які мали бути передані на рішення Всеукраїнських Установчих Зборів.

Ці плани перекреслили російські більшовики, які й уряд своєю демагогічною пропагандою і воєнною агресією, Леніна, цей „Пугачов з університетською освітою“, повів розгніздану пропаганду, щоб збаламутити недосвідчених народні маси, зокрема воївство. Ленін обіцяв їм усе найкраще, не гаючи, словом — рай на землі: закінчення війни, земельну реформу, добробут для всіх, незалежність народів і їх братерство, соціалізм, що його він пояснював простими словами: „грабуйте та нагромажайте“...

Ця демагогія, що апелювала не до розуму, а до сліпих почувань, інстинктів маси, мала успіх і в українському народі, зособна серед воївства, змученого війною, цілей якої маси не розуміли. Зокрема спритно і підступно йшла більшовицька пропаганда проти зносин уряду УНРеспубліки з представниками урядів Англії й Франції, що прибули до Києва в кінці 1917 р. Більшовики агітували, мовляв, Центральна Рада проти закінчення війни.

Уряд України, бачивши, що фронт розвалився і більшовики почали мирові переговори з Центральними Державами в Бересті, послав свою делегацію на переговори, щоб не дозволити Ленінові торгувати інтересами українського народу. Навіть це тлумачило більшовицька пропаганда як бажання уряду УНР зрівати мирові переговори. Більшовицька газета „Пролетарська“

Михайло Данилюк

ОБІРВАНІ КІНЦІ В СПРАВІ ПЕРЕСЛІДУВАНЬ В УКРАЇНІ

(1)

Коли б відбувся конкурс народів на тему національної послідовності і логічності діння, то не знаємо, котре місце взяли б українці, але з певністю можна сказати, що в конкурсі психологічності ми такі вишшли б на перше. Це, зокрема, торкається таких протестів сьогодні, які не завжди зобов'язують завтра, а особливо, які не породжують послідовності, а лише прості протестатійно-сенсативні. Справа з точки зору психології, може й закручена, але в щоденних проблемах політичного життя доволі ясна.

Усім відомо, що останніми роками окупаційний режим в Україні посилює знову переслідування, зокрема в ділянці культури. Справа, очевидно, не нова, але ми любимо всі ці факти, як нові докази імперської політики Москви. Вони, ці факти, не були б нам потрібні, щоб переконатися в совєтській політиці обезголовлення української нації, бо це стара істина, але ми їх вилучаємо всіма способами. Питання: для чого? Адже не лише для того, щоб як на нас часто кажуть, „голосно запротестувати“ проти відвічного ворога, що в більшості випадків є протестом у своїй власній газеті, на зборах якого середовища, а в результаті дає не більше ніж менше, як „маханія палички у черевиків“.

Не масою на увазі заперечити потреби ширення цих вісток серед української громади. Таке ширення потрібне для мобілізації сил нашої громадянства, зокрема для боротьби із засланістю. Але все це — не самоціль, а історія нічого нового не знайшла. Десь, видається, крім докладних публікацій та чергових протестів на своїх зборах — потрібна якась послідовність, якийсь

Мисль (13 січня 1918 р.) писала: „Центральна Рада намагається змарнувати боротьбу свою делегацію, щоб відкласти укладення миру до весни. Рада діє в цьому „наказу „союзників“ імперіалістів. Робітники, солдати й селяни України та всієї Росії нехай тепер добре знають і пам'ятають, що в їх боротьбі за негайне припинення війни Рада з їх закланням ворогом і вірною прислухницею західних акук капіталу та міжнародних грабіжників“.

Така безмежна демагогія баламутила українське воївство також в „українізовані“ полях. Це вже підсуває думку про повну послідовність.

Така безмежна демагогія баламутила українське воївство також в „українізовані“ полях. Це вже підсуває думку про повну послідовність.

(Закінчення на стор. 3-й)

Павло Семенюк

МАЛЕНЬКА ЛІСКА

(3)

У Рарктоні, як і в інших нових містах, з звичай, за яким люди в суботу вечері полагоджують свої справу, оглядають і трішки і крамничі, походжають дерев'яними хідниками туди й сюди цілими годинами.

Населення Рарктону дуже різноманітне. Побачите тут слов'янських жінок у білих, як сніг, хустках, перебізаних під підборіддям, чоловіків із довгими бородами — це напевно москалі, емігранти із Середньої Європи у високих повстиях капелюхах.

Довколишні фермери роблять закупки у Джеренел Сторі Семта Будри. При двірках балакують якісь люди незнайоми мовою. Біля бензинової стації кілька осіб чекає, поки їм направлять старе авто, спільнують на землі, а кожне речення підкреслюють слова м і: „так-так“ — це певно люди з України. Над'їжджають щораз нові покупки вузькою дорогою, оброслою обабіч дикими рожками. На головах у них широчезні солом'яні брилі, а коної підганяють вони зеленою галузкою.

По дорозі до каплиці ви-тають місіонери різними мовами. Із широко відчиненої китайської каварні чус він стару вже суперечку про гетьмана. Проходять попри українську дерев'яну церкву з банею, без заздрості мусить признати, що вона гарніша, ніж його каплиця. „Хоч ви маєте гарну церкву, — сказав якось місіонер парохів тієї церкви, — але я маю кращих парохів“.

При цьому засміявся із свого власного жарту і додав, що у Рарктоні для них обох є доволі місця, знайшовся б навіть і для священника з'єднаних Церков.

У Рарктоні більше над-дніпрянців, ніж галичан. Свято національні свята вони святкують спільно у великій залі біля кузні.

На роковини проголошення незалежності України прибув і місіонер Йосиф-Марія. Залі була повнісінька гостей. Йому було дуже приємно, що українці Рарктону відзначають це свято спільно, але боліло, що між ними не бувало такої згоди в буденному житті.

До вечері засів місіонер серед дівчат у народних строях. Вони подавали прерізи страви, і не всі ті страви вмів він назвати по-українськи.

На естраді почали виголошувати промови. Перший говорив директор місцевого Відділу Українського Союзу Тарас Симонівський, потім, а також письменник у вільних хвилях, засновник місцевої бібліотеки. Англії Гудалок, учитель, говорив на фольклорні теми, а Григорій Ступович, як щороку, на тему історії України. Фотограф Симон Сатлюра робив знімки.

(Закінчення буде)

в такій згоді зібрався під сизомолом української держави, яка тривала так коротко.

Коли Ступович говорив про події 1917-го року, місіонер подумав: „Як це виглядало б, якби я встав і заявив: Даруйте, пане Ступовичу, що перериваю вам, я був під час проголошення незалежності в тих околицях, і чи ви певні, що все відбувалося так, як ви це представляєте?“ Та Йосиф-Марія лише зміхнувся, бо знав, що не місце й не пора вносити роздор серед цих людей.

Далі йшли співи, декламації, танки. Хор співав народну пісню про червону каліну. Диригував хором Антон Гудалок. Він уже мало що мав у собі українського, звався „Тоні“, по-англійськи говорив краще, ніж по-українськи. Його старенька мати і батько були теж між гостями. Сини й дочки таких батьків усе ж доросли мовою батьків, гуртувалися, улаштували українські вистави.

Місіонер прислухався з криком поближче до сцени, щоб було краще чути і-ліпше приглядатися. На його віях появилися сльози.

Із гуртка виступила гарна дівчина і чудовим сопраном почала співати ту ж пісню про червону каліну. При-сутні перешіптували с: „Любка Кисілевська! Любка Кисілевська!“ П спів перешіптували усі місіонери сподівання. Старенькі бабусі витягали шиї, щоб краще бачити цю красуню.

о Йосиф - Марія був на-че приголомшений. В ін уявляв уже собі, як Любка співає в його каплиці, бо вже мав орган, але не було доброї співачки. Під впливом її чарівного голосу він наче відомодів; з г а д у-вав свої літа, проведені в цій країні озер; згадував свої пригоди в Києві й Одесі. Що то за гарні міста! А який добрий був Господь для нього, давши йому на мандрівках нагоду пізнати стільки народів!

Тепер благав місіонер Бога, щоб сповнилася його мрія, щоб у його каплиці звучав чудовий голос Любки Кисілевської. Уявляв собі вже, що позадю каплиці співатимуть п'ять марійських дівчаток, а проводити їм буде Любка Кисілевська. Отак мріячи, шептав приволом: „Чудовий голос! Золотий голос! Такого я ще не чув!“

Наприкінці хлопці та дівчата поборилися за руки і почали танцювати народні танки. Їх сині, червоні, жовті, зелені спіднички зливалися в один колір, а обіткіки ухвилювали щораз скорше.

Зачарований цим танком місіонер не перестав мріяти, як то Любка Кисілевська співає в його каплиці Шубертове „Аве Марія“.

Він вирішив обговорити цю справу з Любкою, ще поки він їде на далеку Північ у міських справах. Та його мрія не сповнилася — Любку Кисілевську зазнажовано для виступів у Рарктоні.

(Кінець)

СВІТОВИЙ КОНГРЕС ВІЛЬНИХ УКРАЇНЦІВ

ХАЙ СССР ДАСТЬ ВОЛЮ СВОІМ НАРОДАМ, А ТОДІ ЗАСУДЖУЄ ІНШИХ

(3 промови Дж. Діфенбейкера на бенкеті СКВУ)

(1)

На урочистому бенкеті під час Першого Світового Конгресу Вільних Українців величюно репрезентували себе українці-канадці, поклавши на головного промовця визнану світом політичну постать, колишнього прем'єра Канади, дост. Джана Діфенбейкера.

Дост. Дж. Діфенбейкер, як він сам твердить, з дуже молодих років плекас сентимент до українців. Він завжди був і є великим приятелем не тільки українців Канади, а й усього українського народу.

Передасмо, по можливості, якнайточніший зміст цієї промови з англійського тексту для тих, що не мали можливості почути її:

Упродовж останніх десятих днів Совєтський Союз святкував 50-річчя жовтневої революції. Українці у вільному світі не могли вибрати більш відповідного року, як цей для влаштування Першого Сві-

тового Конгресу Вільних Українців. Совєтський Союз може пишатися величезними технологічними досягненнями, але мусить промовчувати і затушковувати незадоволення десятків мільйонів свободолюбних людей своїх республік, які опинилися під комуністичним диктаторським режимом.

Саме сьогодні добре пригадати, що Рада Народних Комісарів 15 листопада 1917 року видала декрет, що стосується національних меншин тодішньої російської території. Умови декрету були такі:

— Усі народи Росії рівні і суверенні.

— Усі народи Росії мають право на самовизначення, включно з відокремленням і утворенням своїх незалежних держав.

— Великодержавний шовінізм і місцевий націоналізм будуть відкинені.

— Національним меншинам на території Росії буде дане право на вільний розвиток.

Свободу народам Росії приобіцяно недатованим чеком і, головне, що дати на нього ніколи не вставлено. Покладаючись на цей декрет, 6 грудня 1917 року відокремилися Фінляндія, а 22 січня 1918 року — Україна. Протягом одного року від Росії відокремилося одинадцять країн, що не лише проголосили свою незалежність, а й вибрали свої уряди. З них не належать сьогодні до СССР тільки дві: Фінляндія і Польща. У республіках під совєтською доміна-

цією не існує вільних виборів, нема свободи слова, заборонено вільне практикування релігії, узурповані права на самовизначення.

Це незаперечні факти, що заперечують чванувати слова совєтського прем'єра А. Косігіна у „Правді“ з 20 червня 1967 року, що звучать так:

„Протягом 50-ох років свого існування Совєтський Союз респектував усі нації, великі й малі. Кожна нація має право встановити свою незалежну державу. Це — одна з принципових засад совєтської політики. Підтримуючи права на самовизначення всіх націй, Совєтський Союз категорично засуджує намагання будь-яких імперіалістичних сил вмішуватися в інтереси інших країн“.

На цьому Конгресі часто згадують ім'я великого поета України — Тараса Шевченка. Двадцять п'ять років із свого короткого життя він провів у кріпцтвах, а десять — на засланнях. Він найкраще розумів значення тиранії і торжество свободи. У своїй творчості він співав про неволю України — таку ж болочу сьогодні, як і була в його часи.

Незрівняний борець за свободу, Вінстон Черчел, який у найважчі дні, у 1940-41 рр. під час другої світової війни, коли Велика Британія, Канада, Австралія, Нова Зеландія та інші члени Коммонвелту стояли самі, підняв вільне людство своїм безприкладним ораторством, генієм та рішучістю. У травні

1940 р. він сказав, що перемога прийде, але втрати будуть колосальні, і він нічого не може обіцати тільки „кров, труд, сльози і піт“.

Трибун свободи, Тарас Шевченко, в поемі „Кавказ“ висловив крилаті слова, що носять знак драматичної подібності до невмирущих слів Черчилля:

Не нам про то з тобою стати!

Не нам діла твої судити!

Нам тільки плакати, плакати, плакати

І хліб наущий замістити

Кривавим потом і сльозами...

... Ми віруємо твоїй силі

І духу живому.

Встане правда! встане воля!

Українці горді з своєї історії, не зважаючи на те, що в перспективі років вона була лише розповіддю про свободу та намаганням зберегти себе національно. Воля в Україні завжди була коротким гостем. Українці втримували її на короткий час, а пізніше втрачали на цілі століття. Я не помилюся, коли скажу, що українська нація може претендувати на світову першість, якщо йдеться про витривалість та наполегливість у боротьбі за свободу.

(Далі буде)

